

Міністерство освіти і науки України

**Український педагогічний університет імені Михайла Драгоманова
(Україна)**

Uniwersytet WSB Merito Chorzów (Польща)

Wyższa Szkoła Lingwistyczna w Częstochowie (Польща)

Państwowa Akademia Stosowanych w Chełmie (Польща)

**Uniwersytet Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie, Instytut Pedagogiki
(Польща)**

Національний авіаційний університет (Україна)

**Кам'янець-Подільський національний педагогічний
університет імені Івана Огієнка (Україна) Інститут проблем
виховання НАПН України**

**«СОЦІАЛЬНА ПОЛІТИКА: ВИКЛИКИ ЧАСУ»
присвячена 190-річчя УДУ імені Михайла Драгоманова**

Матеріали

Міжнародної науково-практичної конференції

Київ, 24 квітня 2024 р.

*Рекомендовано до друку Вченою радою
факультету соціології та соціальної політики Українського державного
університету
імені Михайла Драгоманова
(протокол № від року)*

Редакційна колегія:

- Віктор АНДРУЩЕНКО* доктор філософських наук, професор,
дійсний член НАПН України, член-
кореспондент
НАН України,
заслужений діяч науки і техніки України,
ректор Українського державного університету
імені Михайла Драгоманова
- Григорій ТОРБІН* доктор фізико-математичних наук, професор, проректор
з наукової роботи Українського державного
університету імені Михайла Драгоманова
- Ростислав ДРАПУШКО* кандидат філософських наук,
професор, проректор з науково-
педагогічної роботи (адміністративно-
господарської діяльності) Українського
державного університету імені Михайла
Драгоманова
- Володимир ЛАВРИНЕНКО* кандидат філософських наук, професор,
проректор з міжнародних зв'язків Українського
державного
університету імені Михайла Драгоманова
- Роман ВЕРНИДУБ* доктор фізико-математичних наук, професор,
проректор з навчально-методичної
роботи Українського державного
університету імені Михайла Драгоманова
- Алла ЯРОШЕНКО* доктор філософських наук, професор, декан

- Тетяна ГОЛУБЕНКО* Факультету соціології та соціальної політики
Українського державного університету імені
Михайла Драгоманова
кандидат педагогічних наук, доцент кафедри
соціальної освіти та соціальної
роботи,
заступник декана з наукової роботи та
міжнародних зв'язків факультету соціології та
соціальної політики УДУ імені Михайла
Драгоманова
- Василь КАРИЧКОВСЬКИЙ* доктор педагогічних наук, професор кафедри
позашкільної освіти факультету соціології та
соціальної політики УДУ імені Михайла
Драгоманова
- Дар'я БИБИК* доктор філософії в галузі соціальної роботи,
доцент кафедри соціальної освіти та соціальної
роботи факультету соціології та соціальної
політики УДУ імені Михайла Драгоманова
- Микола БУЛАТЕВИЧ* кандидат соціологічних наук, доцент кафедри
соціології та публічних комунікацій факультету
соціології та соціальної політики УДУ імені
Михайла Драгоманова
- Марина СОЛЯНИК* кандидат педагогічних наук, старший викладач
кафедри соціальної освіти та соціальної роботи
факультету соціології та соціальної політики
УДУ імені Михайла Драгоманова
- Андрій ЗАМОЖСЬКИЙ* викладач кафедри соціальної політики
факультету соціології та соціальної політики
УДУ імені Михайла Драгоманова
- Наталія ПОЛУЙКО* голова Студентського наукового товариства
Факультету соціології та соціальної політики
Українського державного університету імені
Михайла Драгоманова

СОЦІАЛЬНА ПОЛІТИКА: ВИКЛИКИ ЧАСУ: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, що присвячена 190-річчя УДУ імені Михайла Драгоманова (24 квітня 2024 року). Київ: Український державний університет імені Михайла Драгоманова, 2024, 115 с.

У збірнику подано тези доповідей учасників Міжнародної науково-практичної конференції «СОЦІАЛЬНА ПОЛІТИКА: ВИКЛИКИ ЧАСУ», в яких висвітлюються результати досліджень науковців та практиків щодо актуальних питань соціальної політики, соціальної роботи, соціальної педагогіки, позашкільної освіти, соціології, сучасних концепцій, технологій, стратегій в умовах сьогодення в Україні.

Матеріали опубліковано в авторській редакції. Відповідальність за зміст, достовірність та якість поданого матеріалу несуть учасники конференції, їх наукові керівники та/або рецензенти, які рекомендували матеріали до публікації.

СЕКЦІЯ 8. СОЦІОЛОГІЯ В УМОВАХ СЬОГОДЕННЯ: ВИКЛИКИ ТА ІНІЦІАТИВИ

Булатевич М. М.

*кандидат соціологічних наук, доцент
Український державний університет
імені Михайла Драгоманова
м. Київ, Україна
m.m.bulatevych@udu.edu.ua*

РОЛЬ ДИСКУРСИВНИХ СТАНДАРТІВ СПРАВЕДЛИВОСТІ В ЗАБЕЗПЕЧЕННІ РОЗВИТКУ МОДЕРНОЇ СВІТ-СИСТЕМИ

Дискурсивні стандарти справедливості виникають в модерній світ-системі в результаті Французької революції. Вони інституціалізуються разом з інституціалізацією ідеології лібералізму як геокультури модерної світ-системи та встановленням моделі ліберальної держави [3, р. 75]. В їх основі лежать символічні коди, які позначають цивільні та анти-цивільні боки соціальних якостей людини й здатні відокремлювати цивільні чесноти від цивільних вад. Джефрі Александер виокремлює набір символічних кодів на рівні мотивів, соціальних відносин і соціальних інститутів [1, р. 57-59]:

МОТИВИ		СОЦІАЛЬНІ ВІДНОСИНИ		СОЦІАЛЬНІ ІНСТИТУТИ	
ЦИВІЛЬНІ МОТИВИ ЛЮДИНИ	АНТИ-ЦИВІЛЬНІ МОТИВИ ЛЮДИНИ	ЦИВІЛЬНІ ВІДНОСИНИ	АНТИ-ЦИВІЛЬНІ ВІДНОСИНИ	ЦИВІЛЬНІ ІНСТИТУТИ	АНТИ-ЦИВІЛЬНІ ІНСТИТУТИ
Активна	Пасивна	Відкриті	Скритні	Регульовані правилами	Свавільні
Автономна	Залежна	Довірливі	Підозріливі	Закон	Сила
Раціональна	Ірраціональна	Критичні	Запопадливі	Рівність	Ієрархія
Розсудлива	Істерична	Благородні	Корисливі	Інклюзивні	Ексклюзивні
Спокійна	Збудлива	Альтруїстичні	Жадібні	Знеособлені	Персоналізовані
Володіє собою	Дика й пристрасна	Правдиві	Оманливі	Договори	Зв'язки відданості
Реалістична	Викривлено сприймає реальність	Чесні та прямі	Базуються на розрахунку	Групи	Фракції
У здоровому глузді	Божевільна	Дорадчі	Змовницькі	Офіс	Особистість
		Дружні	Антагоністичні		

Стандарти справедливості встановлюють чіткі й однозначні вимоги до соціальних якостей людини, що претендує на включення в ліберальну державу. На підставі відповідності соціальних якостей конкретної людини цим вимогам обґрунтовується справедливість надання або ненадання їй виборчого права і включення або не-включення її до нації та громадянського суспільства – складових елементів ліберальної держави. Якщо в перебігу раціональної комунікації у громадянському суспільстві встановлено, що соціальні якості людини відповідають дискурсивним стандартам справедливості, тоді буде несправедливо не залучити цю людину до користування усіма можливостями ліберальної держави.

У перебігу встановлення моделі ліберальної держави представників трьох соціальних груп, яких традиційно залучали до нижчої страти модерної світ-системи – найманих робітників, жінок й темношкірих, – почали змальовувати в негативних, анти-цивільних символічних кодах. Відповідно, робили висновок, що представники нижчої страти є некомпетентними для адекватного користуватися можливостями, що їх надає модель ліберальної держави. Їм не варто надавати виборче право, не варто включати їх до громадянського суспільства й робити повноправними членами нації.

Нижчій страті належало обґрунтувати несправедливість свого виключення. Вона мала довести, що її представники відповідають дискурсивним стандартам справедливості. У середовищі нижчої страти почали формуватися рухи тих, хто виявилися виключеними. Робітничі рухи, жіночі рухи феміністок та суфражисток, рухи темношкірих використовували комунікативні можливості громадянського суспільства, щоби змалювати своїх представників у позитивних символічних кодах. Вони спрямовували свою активність на те, щоб довести повноцінно включеним членам нації, що такі соціально-демографічні характеристики, як то «бути найманим робітником», «бути жінкою» чи «бути небілим», не є ганебними та недостойними й ніяк не деформують цивільні якості людини.

У царині громадянського суспільства країн, де було встановлено ліберальну державу, тривалий час відбувалася дискурсивна боротьба. Із часом громадські рухи досягали успіху і «згасали». Представників нижчої страти врешті-решт визнавали достатньо компетентними, надавали їм виборче право й повноцінне включення до національної спільноти та громадянського суспільства. Проте це суттєво не покращило становища нижчої страти в модерній світ-системі. Їй так і не вдалося змінити перерозподіл додаткової вартості на свою користь. Так само, як і не вдалося похитнути владні позиції еліт. Натомість завдяки, зокрема, таким ідеологічним конструкціям, як дискурсивні стандарти справедливості, еліти ядра модерної світ-системи зуміли переспрямувати повстанську енергію нижчої страти з антисистемних революцій у річище

боротьби за включення в ліберальну державу. Таким чином революційну енергію було поступово випущено, нижча страта більше не становила загрози для розвитку модерної світ-системи.

Новоутвореним в регіонах периферії національним суспільствам ліберальна держава давала надію на поступовий та неухильний економічний і соціальний розвиток. Але, як показує Валерстайн, ці надії поступово згасають, а оптимізм вичерпується. Обіцянки лібералізму не були виконані: периферія залишається залежною від ядра, недорозвиненою й виснаженою [2, р. 43-44]. В деяких країнах периферії й напівпериферії здійснюються спроби демонтажу ліберальної держави, зокрема через позбавлення de-facto широких народних мас виборчого права, перегляду стандартів справедливості та відновлення у тому чи тому вигляді імперських структур.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Alexander J. C. The civil sphere. Oxford : Oxford University Press, 2006. 793 p.
2. Does capitalism have a future? / I. Wallerstein et al. New York : Oxford University Press, 2013. 192 p.
3. Wallerstein I. The modern world-system IV: centrist liberalism triumphant, 1789-1914. Berkeley and Los Angeles : University of California Press, 2011. 377 p.

Горпинич О.В.

*кандидат філософських наук, доцент
Державний торговельно-економічний університет
м. Київ, Україна
ORCID ID: 0000-0002-6101-4612
olga220570gor@ukr.net*

НОВА ІНВАЙРОМЕНТАЛЬНА ПАРАДИГМА В СОЦІОЛОГІЇ

На тлі актуалізації проблематики руйнування навколишнього середовища у науковому та публічному дискурсі до програм спільного централізованого регулювання екологічних проблем активно приєднуються держави, некомерційні організації та бізнес-корпорації. Натомість збереження навколишнього середовища неможливе без участі на мікрорівні — з боку індивідів. Серед українців, згідно з опитуваннями громадської думки, посилюється занепокоєння з приводу погіршення екологічної обстановки загалом та в районі свого проживання.